

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**23ste jaargang nummer 11
25 mei 1968**

Hoofdredacteur: dr. A. L. Constandse

Redactieraad:
mr. dr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J. C. Brandt
Corstius, H. Mozes, mej. E. van der Reijden,
R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof

Redactiesecretaris: F. C. van Soesbergen
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641

Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 24641
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:
voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname
en de Antillen f 9,50,
overige landen f 12,-

Losse nummers f 0,50

In dit nummer (8 pag.) o.a.:

Casper Vogel: How I won the war (pag. 4)

H. J. J. Lips: Concilie-ervaringen. Slot (pag. 5)

Liesbeth Brandt Corstius: Henry Moore (pag. 6)

Drs. Daniel de Lange: Is een CDU wenselijk? (pag. 7)

No. 11 - 25 mei 1968

De crisis van onze civilisatie

NIET stakingen en opstanden van arbeiders, maar de rebellie van studenten heeft tot ernstige ongeregelheden geleid, in Amerika, in Duitsland, Engeland, Frankrijk en Italië, om Japan niet te vergeten. Niet zozeer de studerende die rechtstreeks voortkomen uit arbeiders- en boerengezinnen, maar veeleer die uit milieus van intellectuelen (uit de middenklassen en de burgerij) zijn in verzet gekomen. Allereerst tegen de autoritaire verhoudingen aan universiteiten (die in Frankrijk nog corresponderen met toestanden uit de Napoleontische tijd, en in Duitsland met het keizerrijk) waar studenten geen medezeggenschap hebben, waar de leerstof slechts past bij een verouderde samenleving, of waar 'vak-idioten' worden gevormd. Een minderheid der hoogleraren deelt deze grieven en bleek met de studenten solidair, ook inzake de autonomie van de universiteit, waarin de overheid niet behoort te interveniëren. Ter verwerving van vrijheid tot kritiek zijn in Oost-Europa en Spanje studenten in conflict gekomen met het communistische of fascistische regime.

ZIJN er redenen om ook de burgerlijk-democratische samenleving te beschuldigen van verstarring, dogmatisme en overleefde gezagsverhoudingen? Natuurlijk: zij leeft en verwekt dus tegenstellingen. Allereerst is er kritiek geuit op het feit dat studenten worden opgeleid om een plaats in te nemen in de hiërarchie van heersende minderheden op sociaal, politiek, economisch of kerkelijk gebied, om 'monopolies' te bestendigen. Vandaar de aanvallen op het Duitse Springer-concern, op industriële trusts, op politieke 'bonzen'. Opmerkelijk is ook dat buitenparlementaire bewegingen zich méér manifesteren, naarmate er minder oppositie in het parlement is. Daarbij komen protesten tegen de oorlog in Vietnam, tegen kolonisatie, de wedloop in bewapening, het gevaar voor een kernoorlog. En vandaar ook argumenten en leuzen geput uit marxistische en anarchistische lectuur, bewondering voor Che Guevara, utopische sociale idealen. In verscheidene landen houdt het verzet verband met de weigering van rectoren, toe te staan dat binnen het gebied der universiteit politieke discussies werden ontketend. En daarmee hangt dan weer samen, dat ook discussies met professoren worden gevraagd omtrent de leerstof en het programma. Maar hebben zulke verlangens en ideeën niet al-

tijd onder studenten en intellectuelen geleefd? De 'kritische universiteit' was reeds een ideaal der Renaissance.

WAT thans opvallend moet worden genoemd is de geringe bereidheid en zelfs (behalve dan in Frankrijk) een duidelijke weerzin van de arbeidersklasse, zich met deze bewegingen te identificeren. Het vroegere proletariaat bestaat in het Westen niet meer, en zovele materiële wensen zijn bevredigd, zovele mogelijkheden zijn er, ook voor de kinderen om zich te ontwikkelen, dat het grootste deel van de arbeidersklasse nu behoudend is geworden. Opgenomen te worden in de hiërarchie wordt door velen als een ideaal beschouwd. Opvallend zijn ditmaal allerlei uitlatingen geweest van arbeiders: dat zij hoger loon, maar geen verstoring van de produktie wensen; dat zij weigerden één mei te vieren met de rebelse studenten; dat deze laatsten studeren op kosten van de arbeiders, maar dat zij – eenmaal deskundigen geworden – zich boven de kleine man verheffen. Toen bij de botsingen in Berlijn enige auto's in brand werden gestoken protesteerden vele beangstigde arbeiders: het konden hún auto's wel zijn, waarvoor zij zuinig hadden gespaard. Vandaar dat de studenten wel bondgenoten hebben, maar dat zij geen revolutionaire situatie kunnen verwekken en dus hoogstens een verdere democratisering der bestaande samenleving kunnen bereiken.

JUIST daarom rijst de vraag of daarvoor een schokkende buitenparlementaire actie wel de moeite waard was. Het is waar dat herhaaldelijk – ook door de strijdwijze van Martin Luther King – is gebleken dat zulk een actie het parlement wakker schudde. Betreurenswaardig blijft elke vernieling, maar ook elk provocerend optreden van een politie, die vaak bijzonder geprikkeld scheen te zijn ten aanzien van studenten. In elk geval zijn nu overal hervormingen toegezegd van het universitaire onderwijs. Misschien wordt aldus de noodzakelijke samenwerking tussen jonge intellectuelen en een hervormde maatschappij hersteld.

Wat niet over het hoofd kan worden gezien is overigens dit nieuwe symptoom van onbehagen, van twijfel over de toekomst van een samenleving in het atomische tijdvak, dat onvoorstelbare mogelijkheden inhoudt voor welvaart en vrijheid... en evenzovele voor de vernietiging der mensheid.

KRITISCH ALLERLEI

De paus

PAUS Paulus VI heeft kennelijk moeite om mee te komen, anders zou hij op 25 april niet zo korzelig hebben gesproken over het 'historisch en geestelijk uur' dat de kerk doormaakt, over de 'praktische en versluierde geloofsverzeking' die zijn schaapjes zich veroorloven, en tegen elke vrijheid van geweten die niet wordt gesteund door 'de waarachtigheid van een onderricht, dat door de kerk wordt erkend'. Er kan heel wat veranderd en verbeterd worden. 'Maar twee dingen kunnen niet ter discussie worden gesteld: de waarheid van het geloof, bevestigd door de overlevering van het kerkelijk leergezag; en de grondwetten van de kerk, die verplichten tot gehoorzaamheid.' In Rome beschouwt men de toespraak als een antwoord op de vraag van de synode der bisschoppen, hoe men de besluiten van het tweede Vaticaanse Concilie moet opvatten. Niet al te liberaal, zegt de paus.

Ja en neen

OPDAT er onder ons geen misverstand moge bestaan over hetgeen het Vaticaan wel en niet goed vindt, drukken wij de ja-en-neen-passagie af, die een leidraad geeft. Het is niet zo, dat wij ons daarvan iets behoeven aan te trekken, maar eventuele katholieke gesprekspartners zijn er misschien aan gebonden. De paus zei dus: 'Vernieuwing, ja; willekeurige verandering, neen; altijd levende en nieuwe geschiedenis van de kerk, ja; een geschiedbeschouwing ('ingekapselde geschiedenis') die ingaat tegen de traditionele dogma's, neen; theologische integratie volgens de leer van het concilie, ja; een theologie in overeenstemming met subjectieve en vrije theorieën die vaak geput zijn uit de bronnen van tegenstanders, neen; een kerk open voor de oecumenische liefde, voor de verantwoorde dialoog en voor de erkenning der christelijke waarde bij de afgescheiden broeders, ja; een vredestelling die de waarheden des geloofs verzaakt of zich tracht aan te sluiten bij bepaalde negatieve beginselen die bevorderd hebben dat zoveel christelijke broeders zich hebben losgemaakt van de rooms-katholieke gemeenschap, neen; godsdienstige vrijheid voor allen in het geheel van de burgerlijke maatschappij, ja; vrijheid van persoonlijke instemming met de godsdienst volgens de overwogen keus van het eigen geweten, ja; vrijheid van geweten als criterium voor de godsdienstige waarheid niet gesteund door de waarachtigheid van een ernstig en door de kerk erkend onderwijs, neen.'

Moeilijk

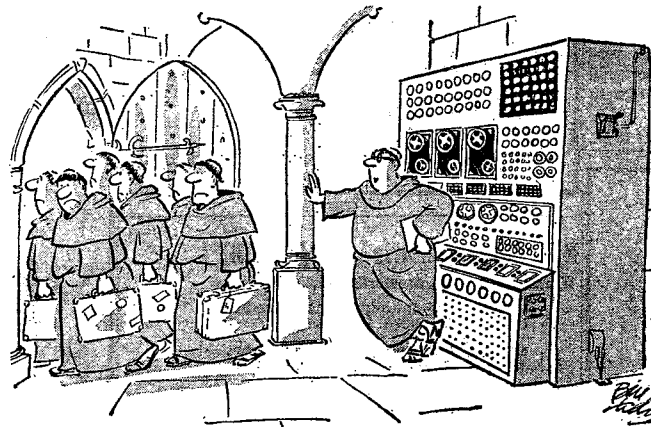
NIET alleen de paus heeft het moeilijk, ook de bisschop van Roermond, mgr. P. Moors, die een brief kreeg van een-en-twintig jonge priesters. Hem werd gevraagd 'een positieve reactie' te geven op hun 'bezwaren tegen de niet langer houdbare combinatie van priesterschap en celibaat.' De ondertekenaars zeiden: 'We hadden evengoed tweehonderd en nog meer handtekeningen kunnen krijgen.' Er zijn er wel, die vrijgezel willen blijven, maar niet op grond van een belofte, en anderen wensen kennelijk de vrijheid te hebben, om eventueel te huwen. Van de bisschop wordt verlangd dat hij 'de gelovigen mentaal rijp maakt voor het aanvaarden van noodzakelijke veranderingen.' De bisschop verwees naar een landelijke enquête onder de geestelijken, maar de genoemde priesters wilden op de uitslag daarvan niet wachten. Ook alle studenten van het aartsbisdom Utrecht (ingeschreven in de katholieke theologische hogeschool aldaar) hebben zich unaniem tegen de celibaatsverplichting gekeerd.

Nieuwe hervorming?

DE vraag rijst of we niet getuige zijn van een tweede hervorming in (of los van) de katholieke kerk. Een historische periode doorleven wij stellig, op tal van gebieden waar de gezagscrisis voelbaar is. Wij signaleren enkele symptomen in ons land. Pater Robert Adolfs, auteur van het boek 'Het graf van God', dat meer tegen de kerk is gericht dan tegen de religie, was prior van het Augustijner klooster in Eindhoven. Hij heeft het kloosterleven vaarwel gezegd, want hij 'ziet daar geen toekomst meer in.' En hij voegde er aan toe: 'Ik zal nooit met wrok op deze tijd terugkijken, maar ik ben teleurgesteld over de altijd weer remmende invloed, die vanuit Rome op allerlei vernieuwingen in ons land wordt uitgeoefend.' De pater wordt redacteur bij de protestantse uitgeverij Bosch en Keuning te Baarn. De bisschop van Groningen beklagt zich, dat er uit zijn bisdom geen kandidaten voor het priesterschap meer komen. Van de 181 geestelijken in zijn bisdom zijn er maar negen jonger dan dertig jaar.

Vrijzinnig

EEN sociologisch instituut van de Katholieke universiteit in Nijmegen heeft een onderzoek doen instellen naar de aard van het katholieke geloof. Het kwam tot de conclusie dat nog 40 tot 45% van het kerkvolk tot het traditionele type behoort. Dan zijn er de gematigden, maar 15% zou 'extreem-

„Jammer jongens, maar we moeten met de tijd meegaan...”

(De Volkskrant)

radicaal' zijn. Het ging er om de achtergronden te onderzoeken van de opmerkelijke daling in de aanmelding van aspirant-priesters en kloosterlingen. In Tilburg heeft een Oriëntatie-centrum zich met hetzelfde probleem bezig gehouden: de kloosters raken dunner bevolkt doordat er minder roeping zijn en steeds meer uittredingen. In het algemeen is er sprake van 'secularisatie', een zich aanpassen aan de moderne wereld, en hoe-wel ook kloosterlingen dit in hun opvoedkundige en intellectuele werk steeds meer doen, worden de beperkingen die zij zich moeten opleggen steeds minder aanvaard door de jongeren.

Zedemeesters

WIJ citeren uit Het Vrije Volk dit welsprekende commentaartje: 'Zuid-Afrika, wie zal het verbazen, wil een wet op onzedelijk gedrag verscherpen. Het zijn de homofielen die het moeten ontgelden. De tegenwoordige wet laat deze mensen betrekkelijk met rust. Homofiele verhoudingen tussen vrouwen bij voorbeeld worden door die wet niet als een misdrijf gezien. Terwijl in talloze landen eindelijk de gedachte veld wint dat iedereen zelf moet weten wie hij (of zij) lief heeft, wil het Apartheidsland nu het zedemeesteren vastleggen in een wet.'

Tot nu toe hebben homoseksuele Zuid-Afrikaanders geweigerd verklaringen af te leggen voor een commissie die de wet bekijkt. Maar zij hebben ruim twee ton bijeengebracht voor acties, waarmee zij de nieuwe wet willen tegenhouden.'

Dierenvrienden

IN de Verenigde Staten – en daar niet alleen – is het gewoonte om bepaalde groepen van mensen te vergelijken met dieren. Inzake Vietnam bijvoorbeeld onderscheidt men haviken, die de oorlog fel willen voeren, en duiven die hem willen beëindigen. Het is niet eerlijk, de dieren te betrekken bij de oorlogen tussen de mensen, want zelfs de haviken bedreigen elkaar niet met uitroeiing. Er zijn in ons land heel wat mensen, die verstrooiing en zelfs vriendschap zoeken in hun omgang met dieren, hun vrienden. Wij laten de agrariërs terzijde, want die exploiteren de dierenwereld. Maar we vermelden even, dat er onder de huisdieren een miljoen katten en 800.000 honden zijn, dat 60.000 mensen postduiven houden en dat 50.000 landgenoten volières hebben, aquariums of terrariums. 'De mensen vluchten voor de mensen in de dierenwereld', zo zei een pessimist.

*Onachterhaalbaar bedolven
onder het zand van twee zomers,
in drie winters ondergesneeuwd.*

*Maar toen ik in een krant de foto zag
van een in Zuid-Amerika vermoorde
guerrillastrijder, achterover liggend
met halfgesloten ogen, vreemd ontspannen,
onder het opgesjorde hemd het gave
bovenlijf tot aan de navel naakt,
voelde ik iets in me verschuiven
alsof een ander lichaam in het mijne
zich onverhoeds bewoog, de ogen
even opsloeg en weer langzaam sloot.*

HANNY MICHAELIS

Oorlog met de natuur?

'HISTORISCH gezien heeft de mens altijd de neiging gehad zich in staat van oorlog met de natuur te beschouwen en de humanisten hebben voortdurend de zijde van de mens gekozen in deze strijd. Dat was tot op zekere hoogte gerechtvaardigd in het verleden, toen de mens het op moest nemen tegen een omgeving die herhaaldelijk, doch niet onveranderlijk, vijandig was.

Wij moeten erkennen, dat de situatie nu radicaal veranderd is. De vijand is verslagen en ligt machteloos aan onze voeten. Moeten wij een onvoorwaardelijke overgave eisen? De geschiedenis doet vermoeden, dat dit onvoorzien en verschrikkelijke problemen zou kunnen scheppen. Inderdaad, de nederlaag is niet definitief. De verslagen vijand zou in staat kunnen zijn iets gemeens terug te doen met behulp van factoren, die wij op het ogenblik niet kunnen voorzien. Hij zou ons met onze eigen wapens kunnen bevechten', aldus Dr. D. M. C. MacEwan uit Ierland.

DR. MacEwan is één der sprekers op het tweede Europese congres, dat de International Humanist and Ethical Union, waarbij ook het Humanistisch Verbond aangesloten is, deze zomer houdt in de Stadthalle van Hannover, West-Duitsland en wel van 14 tot en met 19 juli. Hij zal één der aspecten belichten van het congressthema:

'Conservation and human fulfilment'

dat uiteenvalt in twee onderdelen, namelijk:

I. Conservation as the intelligent and purposeful control of the human environment.

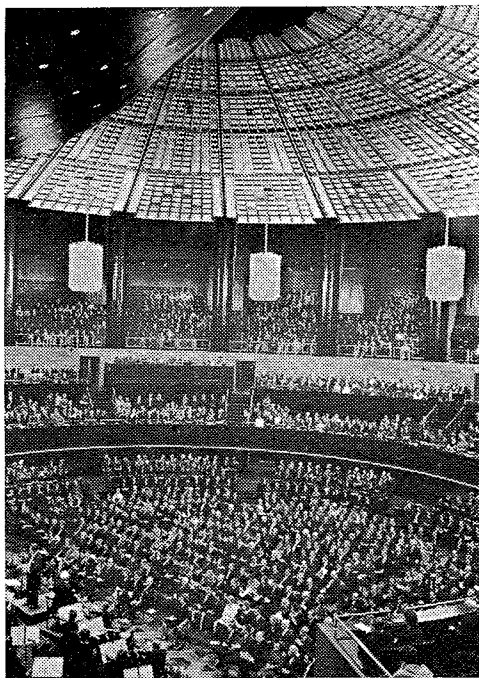
II. Human fulfilment as the choice and pursuit of ideals and the attainment and enjoyment of ends.

HET laatstgenoemde aspect zal ingeleid worden door de heer A. Niel uit Frankrijk. Beide inleidingen zullen voor het congres gepubliceerd worden in het blad van de IHEU, 'International Humanism'. Dankzij tolken en een vertaalinstallatie zullen de deelnemers in staat zijn de discussie, die hierop aansluit, te volgen in één der drie congres talen Engels, Frans of Duits. Het congres zal zich niet alleen bezighouden met het behoud van het leven en de menselijke vervulling. Er zal ook de mogelijkheid zijn in kleine groepjes te discussiëren over een tiental onderwerpen, zoals: verplichtingen van de humanist in de (plaatselijke) samenleving, opvoeding en familieleven, jeugd, stromingen in het humanistisch denken, humanisme en arbeid, vrede en ontwikkelingssamenwerking, etc. Er zal niet alleen gepraat worden. In het programma is rekening gehouden met de nodige afwisseling. Op de openingsbijeenkomst, waar Dr. S. L. Mansholt, vice-voorzitter van de Europese Commissie, het woord zal voeren, zorgen een koor en een organist voor de muzikale opluistering. Er zijn twee cocktailparties gepland, op zondag en op vrijdag, waar men naast eten en drinken ook zal kunnen dansen. Ook bestaat de mogelijkheid op woensdagmiddag een excursie te maken naar Celle, een romantisch stadje met oude vakwerkhuisen. Op woensdagavond kan men in de Stadthalle aanzitten aan een feestelijk diner.

Bovendien worden de congresdeelnemers door het gewest Niedersachsen van de Bund Freireligiöser Gemeinden Deutschlands, de gastheer van het congres, uitgenodigd voor een opvoering van het toneelstuk 'De drie musketiers' op dinsdagavond.

DE deelnemerskosten zijn afhankelijk van de wensen van de deelnemer. Voor personen boven de 25 jaar bedragen de kosten zonder ontspanningsbijeenkomsten, maar met toneelvoorstelling DM 100 per persoon. Men heeft dan het recht alle congresbijeenkomsten bij te wonen en ontvangt bovendien na het congres een verslag in drukvorm. Begeleidende deelnemers boven de 25 jaar betalen slechts DM 75. Zij hebben dezelfde rechten als hun man of vrouw, doch ontvangen geen verslag. Deelnemers van 25 jaar en jonger betalen DM 20 en mogen ook alle congresbijeenkomsten bijwonen. Zij ontvangen eveneens geen verslag. Desgewenst zorgt de Bund Freireligiöser Gemeinden Deutschlands voor uw onderdak.

Voor verdere inlichtingen wende men zich tot het secretariaat van de IHEU, postbus 114, Utrecht.

Congreszaal Stadthalle Hannover.

Humanisme

Humanistische filosofie kan als volgt worden gekarakteriseerd: In de eerste plaats geloof in de eenheid van het menselijk ras, dat wil zeggen: er is niets menselijks, dat niet in ieder van ons wordt gevonden; ten tweede, de nadruk op de menselijke waardigheid; ten derde de nadruk op het vermogen van de mens zichzelf te ontwikkelen en te vervolmaken; en ten vierde de nadruk op rede, objectiviteit en vrede.

ERICH FROMM

Eigenlijk zou je kunnen zeggen, dat de buurt, waarin we wonen, hier in Amsterdam-Zuid, beheerst wordt door de nieuwe RAI. Niet door het gebouw zelf en ook niet door de tentoonstellingen en manifestaties, die er gehouden worden, maar meer door de bijverschijnselen. Wat er te doen is, staat altijd met grote witte letters voorop de gevel, maar dat dringt pas tot je door, als je op een gegeven dag de grote laan, de invalsweg uit de richting Utrecht en Het Gooi niet meer kunt oversteken. Te voet lukt het dan nog wel eens, zij het met veel levensgevaar, maar met de auto is het kruisen van deze weg een volslagen onmogelijkheid. Lange rijen auto's passeren bumper aan bumper, personenauto's en bussen, en aan de mensen, die er in die bussen zitten, kun je zien, wat er in de RAI gaande is. Bussen vol gebruikte mannen met witte voorhoofden wijzen op een landbouwtentoonstelling en bussen met mooi uitgedoste en gekapte dames doen een huishoudbeurs vermoeden. Als je zo'n dag of tien nergens je auto meer kwijt kunt, is er de autotentoonstelling, schrik van de buurt, trottoirs vol auto's, mannen, die gewoon tegen de gevels doen, waar in de RAI keurige gelegenheden voor zijn en legio kansen om met een paar deuken in je eigen auto uit de strijd te komen. Soms rijden er auto's voorbij, met hele bungalows erachter, dat is de jaarlijkse caravantentoonstelling en als je midden op de weg een torenhoog zeeschip tegenkomt, dat op het droge en op een aanhangwagen drie keer zo groot lijkt als het is, betekent dat de Hiswa. Na een poosje vertrekken al die toestanden dan weer, langs dezelfde weg als waarlangs ze gekomen zijn.

Eens in de zoveel tijd kruipen er een soort gemechaniseerde monsters door de straten, enorme apparaten, waar ik kop noch staart aan kan ontdekken. Dat zijn landbouwwerktuigen. Ze komen, hoog op zware vrachtwagens of puffend en dreigend op eigen kracht en ze lokken haast uitsluitend mannen naar de RAI, in bussen, maar ook eenlingen, die er een genoegelijk dagje aan vastknopen en zich daar nogal wat van voorstellen. Zo kwam ik eens bij de bakker. Voor me was een schriel mannetje aan de beurt geweest, dat met een zakje gevulde koeken of zo iets de winkel uitschoof. De juffrouw stond achter de toonbank met rood hoofd, half nijdig, half lachend. 'Weet u wat hij vroeg?' zei ze. Ik kon het niet raden. 'Nou, hij wou naar de walletjes en hij vroeg of ik hem de weg kon wijzen.' 'Hoe bestaat het,' zei ik verbaasd, 'die schlemiel, laat-ie liever wat leuks voor z'n vrouw meenemen.' 'Dat heb ik hem ook gezegd,' zei de juffrouw, 'en ik heb gezegd, dat-ie verstandiger deed om meteen op de tram te stappen naar 't station, maar hij wou niet. Hij moest en zou naar de walletjes.' We keken hem na en zagen hem nog net de hoek omgaan, op weg naar de verleidingen van de grote stad. Waar landbouwwerktuigen al niet toe inspireren. Ja, als je urenlang tegen die monsters hebt aangekeken, wil je misschien wel eens iets anders, wie weet, iets handzamers.

Later zag ik ze weer langskomen, toen ik boodschappen deed. Onwillekeurig moest ik lachen. Een man, die een van die gigantische dingen bestuurde, begreep het verkeerd en lachte terug. Het menselijke in het monster. Ik heb maar even heel vriendelijk naar hem gewuifd.

How I won the war

Humor als wapen

'EEN van de grootste obsceniteiten van de oorlog is de gemiddelde oorlogsfilm. Oorlog wordt op het witte doek meestal behandeld als een groot en geweldig avontuur. De negering van het 'nutteloze verbruik' van mensenlevens is verbijsterend. Het munt slaan uit de dood voor amusement doet mij evenzeer walgen als de echte oorlog.'

ALVORENS de Amerikaanse regisseur Richard Lester (maker van o.a. 'Help', 'The Knack' en 'A funny thing happened on the way to the forum') begon met de verfilming van Patrick Ryans boek 'How I won the war', liet hij zich nog eens een indrukwekkend aantal oorlogsfilms voordraaien, om zich in zijn mening gestrekt te zien. Wie het verschijnsel 'leger' aan den lijve ondervindt, beseft zelden in volle omvang aan welk fataal gebeuren hij eventueel zijn bijdrage moet leveren. Wie nooit direct bij oorlogsvoering betrokken is geweest sluit zijn ogen voor de werkelijkheid of tracht deze aanvaardbaar te maken door haar te bagatelliseren of te romantiseren. De laatste categorie is het gevaarlijkst, omdat zij een mythe in stand houdt die in wezen niet bestaat. Oorlog kent zeker in bepaalde opzichten romantiek; anti-glimlach in de strijd om het bestaan. Maar deze te verwarren met de werkelijkheid, waarin een mensenleven niet meer op de juiste waarde wordt geschat, is niets anders dan onzedelijke nonchalance, of dat nu uit sentimentele of commerciële overwegingen plaatsvindt. Elke jongeman zou op de tong moeten proeven de woorden die soldaat Gripweed ('kanterkruid') stervend uitsprekt, terwijl zijn buik aan flarden geschoten is: 'Ik vocht om drie redenen: in de eerste plaats omdat je in dienst moet, ten tweede om in leven te blijven en de laatste moet wel een hele goede zijn...'

EEN geheide 'lacher' is deze film, maar in feite vormen soldaat Gripweeds woorden de keiharde werkelijkheid van waaruit Richard Lester zijn wrange komedie maakte. Een bizarre mengeling van klucht, satire, spot en ernst; die echter zó duidelijk op de realiteit geent is, dat er een zure smaak overblijft. Lester laat zijn publiek dermate lachen, dat het lachen op den duur wel vergaat. Door een karikaturale schets van een stukje gefingeerde oorlogsgeschiedenis bereikt hij meer dan welk realistisch opgezet werk ook. Lester streeft niet de benauwende fictie van bijvoorbeeld Stanley Kubricks 'Dr. Strangelove' na. Hij wil 'de boodschap' en 'de waarschuwing' vermijden. Toch kon hij geen navranter beeld oproepen dan absurde situaties te scheppen en ons gaandeweg te laten inzien hoe pijnlijk deze belachelijke situaties in overeenstemming zijn met de werkelijkheid van de oorlog. Lester wil ons niet zozeer vervullen met zijn afschuw van de oorlog, maar ons ongemerkt een gevoel van medeplichtigheid opdringen. Lachen om 'How I won the war' mag zijns inziens niet bevrijdend werken, maar compromitterend.

LUITENANT Ernest Goodbody, een jong officier die zijn carrière begint met te ontdekken dat men door vanuit achter in de keel te schreeuwen de juiste commando-toon ontwikkelt, krijgt in Egypte de waanzinnige opdracht om honderden kilometers achter de vijandelijke linies een cricketveld aan te leggen. Aan het hoofd van een peloton ijlings gemobiliseerde 'musketiers' landt hij in Noord-Afrika en valt

overboord van het landingsvaartuig. Hij raakt zijn troep kwijt en loopt al snel huilend langs 's Heren stoffige wegen, zich beklagend dat hij in zijn eentje toch de oorlog niet kan winnen. Later hervindt hij zijn mannen, stuk voor stuk karikaturen van de bekende gemiddelde soldaten-typen en hij kan voortgaan met zijn vererende opdracht: tonen dat de Engelsen er onder geen enkele omstandigheid onder te krijgen zijn. Deze cricketpitch wordt, naarmate de moeilijkheden toenemen, als doel heiliger.

BIJNA al zijn manschappen raakt Goodbody bij zijn onderneming kwijt, maar de pitch komt er. De generaal die tenslotte voor inspectie verschijnt keurt het veld verontwaardigd af, omdat het niet vlak genoeg is. De in wijde, geblokte clowns-broek gestoken soldaat Flappy (compleet met rode dopneus), wie de hele onderneming al snel naar het hoofd gestegen is, wordt echter met een zekere vanzelfsprekendheid geaccepteerd onder de inspecterende hoofdofficieren. Later wordt Goodbody in Duitsland krijgsgevangen gemaakt, bij zijn poging de laatste brug over de Rijn, bij Remagen,

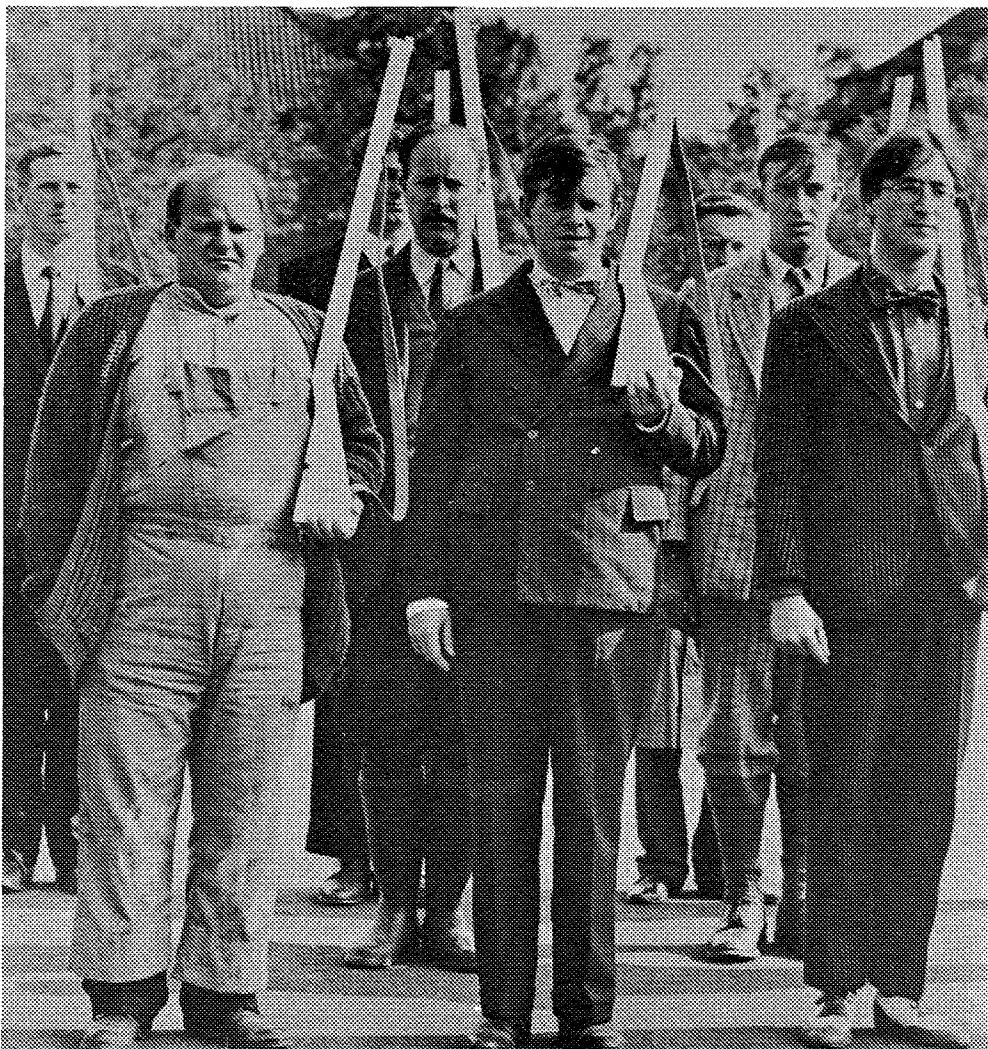
in handen te krijgen. De Duitse commandant Odlebog moest deze brug opblazen; op het laatste moment echter verkoopt hij de brug aan Goodbody. Deze betaalt met een ongedekte cheque en redt op deze wijze de geallieerde zaak. Als de oorlog afgelopen is verschijnt op een reünie ten huize van Goodbody slechts één soldaat: de melancholieke. De enige overlevende?

HET is duidelijk met welk een grimmigheid Lester zijn film gemaakt heeft. Wat al niet belachelijk is wordt het snel gemaakt. Staf-officieren ruilen in de film felgekleurde kauwgomplaatjes over beroemde veldslagen - ware afschrikwekkende plaatjes die onmiddellijk overgaan in kwasi-archieffbeelden. In Duitsland vraagt de ergerlijk naïeve Goodbody aan Odlebog of deze ook Joden heeft gedood, waarop laconiek wordt geantwoord: 'Ja, heel wat. Wat zeg je daar van?' Op het strand van Duinkerken loopt iemand met een koffergrammofoon met de beroemde oorlogstoespraken van Churchill (waarom moest juist deze scène van onze filmkeuring geknipt worden?). Als de mannen van Goodbody sneuvelen, blijven zij egaal gekleurd en met gelijkelijk vervormde gezichten met de troep meemarcheren. Zij zijn vervangers en dat wordt nog eens beklemtoond wanneer Odlebog aan Goodbody vraagt of hij veel manschappen onder zijn commando had. 'Honderden', zegt de luitenant, 'en allemaal dezelfde gezichten'.

'How I won the war' mag dan geen directe boodschap hebben, de mentaliteit van waaruit Richard Lester zijn film maakte laat niets te raden over. Door de drastische gelijkshakeling van de persoonlijkheden en de vernietiging van het individu wordt het typisch menselijke lachwekkend. Waar in een Western de vermetele held getroffen ineenzijgt en met brekende ogen een fraaie slotzin stamelt, laat Lester iemand met verbijzelden benen zeggen: 'Het doet zo'n pijn, het doet erge pijn'. Dat werkt misschien lachwekkend, maar pijn doet het wel.

CASPER VOGEL

Engelands hope: met dit groepje kersvers gemobiliseerde soldaten gaat luitenant Goodbody de oorlog in. Rechts (Beatle) John Lennon, die de rol van soldaat Gripweed speelt.

Concilie-ervaringen

(slot)

OP het pastoraal concilie te Noordwijkerhout van 7-10 april hebben twee rapporten in het middelpunt van de belangstelling gestaan t.w. het rapport 'Ontwikkelingswerk' en het rapport 'Onze missie-opdracht nu'. Het was eigenlijk merkwaardig dat er twee rapporten waren, in de discussies, maar ook in de rapporten zelf, waren er zoveel overlappingsen dat men zich terecht kon afvragen waarom er eigenlijk niet één rapport was. Maar goed, er waren er twee, en waar we in ons vorig artikel vooral gesproken hebben over het rapport 'Ontwikkelingswerk' zullen we ditmaal schrijven over 'Onze missie-opdracht nu', vooral ook omdat daarbij van humanistische zijde een bijdrage in de discussie werd geleverd. Ook wij zullen er daarbij niet aan kunnen ontkomen om van de missie over te switchen naar de ontwikkelingshulp en omgekeerd.

Wat is missie?

HET antwoord op bovenstaande vraag lijkt heel eenvoudig: 'Het uitdragen van het Evangelie naar de gehele niet-christelijke wereld'. Dat zijn precies de woorden die in het rapport zelf worden gebruikt en we bevinden ons dus binnen een veilige terminologie. De vormen waarin dit uitdragen vooral gebeurde zijn bekend: verkondiging, evangelisatie, bekering. Nu meen ik niet te veel te zeggen als ik beweer dat de grote, alles en bijna allen meeslepende, crisis in de katholieke kerk, voor een belangrijk deel te wijten is aan het feit dat deze missie-opdracht als mislukt kan worden beschouwd. Natuurlijk betekent dat niet dat ieder succes afwezig is geweest, hier en daar zijn stellig bevolkingsgroepen en soms zelfs gehele bevolkingen tot de christelijke godsdienst en in het bijzonder tot het katholicisme bekeerd. Maar mislukt in zijn algemeenheid! En wel door twee grote, voor de kerk waarschijnlijk beangstigende feiten t.w.

1. Dat in het grote dekoloniseringsproces het overgrote deel van de 'nieuwe' volkeren niet binnen het christendom terecht kwam maar in een nationalistische of in een marxistisch-leninistische ideologie (of in een vermenging van beide) belandde.
2. Dat ondertussen in het westen een ongeken- de uitstroming uit de kerken plaats had waardoor het 'christelijke' achterland voor de missie eigen- lijk zelf tot missie-gebied moest worden ver- klaard.

In dit geweldige proces, waarvan niemand kan voorspellen hoe het afloopt, verkeren we nog vandaag en het pleit voor de moed van het pas- toraal concilie dat het deze beide harde feiten realistisch onder ogen heeft durven zien. Men was het er dan ook bijna unaniem over eens dat een herstel van de oude vorm van missie geen schijn van kans heeft. Rees vanzelf de vraag: Wat dan wel?

Nieuwe opdracht

ALS grote lijnen formuleert het rapport, en dat werd door de discussies bijna driftig onder- streept, vooral twee punten die voortaan de mis- sie zullen moeten vervullen nl.

1. Geen prediking en evangelisatie meer maar werkelijk christelijke presentie in de vorm van effectief ontwikkelingswerk waardoor de vol- keren die onder de missie vallen de kans krijgen tot bestrijding van de maatschappelijke armoede, tot hervorming van hun eigen maatschappij- structuur, tot deelname aan de wereld-welvaart. Men was er zich drommels goed van bewust dat men dit alles niet bereikt met het penningske in het kerkezakje.
2. De bereidheid tot werkelijke ontmoeting met de andersdenkende op geestelijk terrein, in het rapport aangeduid met het woord 'dialoog'. Op deze wijze ziet men de nieuwe tactiek van de

kerk duidelijk oprijzen: oecumene met de pro- testante en grieks-katholieke kerken, dialoog met marxisten, humanisten en andere atheïsten. Mos- lims en boeddhisten lijken dan een beetje buiten het schip te vallen maar over hen werd inder- daad tijdens het concilie nauwelijks gerept.

IK geloof dat het goed is om te stellen dat hier een duidelijke vooruitgang in het katholieke den- ken te bespeuren valt, een vooruitgang die door het enthousiasme, vooral van de jongeren, dui- delijk werd onderstreept en die ongetwijfeld tot een reëler kijk op het werk van de missie zal leiden en tot een moderne methodiek. Maar . . . wie nu meent dat de katholieke kerk werkelijk het pad der tolerantie heeft betreden vergist zich deerlijk! Als ondertoon van alle discussies, en heel duidelijk in het rapport aangegeven, vigeer- den de volgende punten:

1. Christelijke presentie bedoelt niet 'er alleen maar te zijn', maar is presentie in dienst van Christus, daartoe gestuwd door de Heilige Geest.
 2. Wending van de Kerk naar de wereld betekent niet 'dat de Kerk in de wereld moet opgaan, maar dat zij in de wereld als zuurdeeg van het Rijk aanwezig is om te getuigen van Gods her- scheppende goedheid'.
- (beide stellingen op blz. 4 van het rapport 'Onze missie-opdracht nu')

OM de juiste interpretatie van deze stellingen goed te pakken te krijgen is het nodig een kort stukje uit het rapport te citeren dat nu juist han- delt over de houding van de kerk tegenover de niet-gelovigen (blz. 15 Rapport 'Onze missie- opdracht nu):

'Want wij hebben het verlossend woord voor de wereld niet in bezit, maar getuigen dat Jezus Christus het woord voor de wereld is. Dat woord moeten ook wijzelf steeds opnieuw en steeds beter beluisteren. Ook hebben wij in ons eigen bestaan weet van de met God en de mensen verstoorde dialoog en hebben altijd weer nodig dat die van Gods zijde hersteld wordt. Ook de niet-christelijke gesprekspartner kan ons daartoe iets te zeggen hebben. De dialoog doet onze zen- dingsopdracht niet te niet. Ze onderstreept alleen dat deze de uitnodiging bevat tot het heil, de uitnodiging tot het herstel van de gestoorde dia- loog tussen God en mens en de mensen onder- ling. Zo kan men langs de weg van de dialoog de ander toegang verschaffen tot Christus, die de Weg, de Waarheid en het Leven is'. Het rapport liegt er m.i. niet om, ook de, overi- gens luide toe te juichen, modernisering van de missie-middelen houdt het oude doel voor ogen: bekering en kerstening!

Discussie

HET is uiteraard op dit hoofdpunt dat de bij- drage van de humanistische waarnemer op het concilie zijn pijlen richtte. Het is duidelijk dat

we daarbij geen steun kregen van de andere leden van de z.g. oecumenische commissie (een adviserende commissie voor het concilie, be- staande uit katholieke en protestantse leden en één humanist) omdat de protestanten met hun zending dezelfde, of ongeveer dezelfde, doelein- den nastreven als de katholieken met de missie. Reeds bij de behandeling van het rapport 'ont- wikkelingswerk' is onzerzijds gewaarschuwd tegen de samenbinding van ontwikkelingswerk en missie. We gebruikten daarvoor vooral drie argumenten:

1. In de z.g. ontwikkelingslanden zal het ont- wikkelingswerk met wantrouwen worden ont- vangen als het als grondtoon heeft de wil tot zending en missie.
2. De mogelijkheid tot samenwerking tussen ge- lovigen en niet-gelovigen op het terrein van het ontwikkelingswerk in het westen zal er door worden verkleind of wegvallen.
3. Door het laten samengaan van ontwikkelings- werk met zending en missie komt op talrijke momenten niet de werkelijke hulp aan de mede- mens maar de filosofische en theologische waar- heidsvraag in het middelpunt te staan, wat bij- zonder belemmerend zal werken.

BIJ de behandeling over het rapport Missie- opdracht kreeg de humanistische waarnemer op- nieuw de kans zich in de discussie te mengen. Daarbij werd toen een aanval gedaan op de han- tering van het begrip 'dialoog' in het rapport en de discussie. Gesteld werd dat als men het eerlijk meende, dat men de waarheid van de ander ern- stig wilde nemen, dit dan moest inhouden de be- reidheid om eigen waarheid discutabel te stellen. En toen liepen plotseling alle theologen maar ook de televisie- en radiomensen warm. Tot zijn verrassing merkte onze waarnemer 's avonds dat zijn gehele redevoering in het tele- visie-verslag van het concilie voor de K.R.O. was opgenomen en werd hij diezelfde avond nog gevraagd voor interviews voor radio van K.R.O. (voor twee uitzendingen), V.P.R.O. en Nord- deutsche Rundfunk. Maar belangrijker was dat het concilie zelf kort maar heftig reageerde. Aanvankelijk liep de korte discussie wat verward omdat de katholieke theoloog Dr. J. Lescrauwaet m.s.c. meende dat bedoeld was dat men eigen meningen bij voorbaat moest opgeven. Dat is uiteraard wat anders dan discutabel stellen. De protestantse theoloog Prof. Dr. C. v. d. Woude meende de humanistische waarnemer de beken- de dialogen van Plato voor de voeten te moeten werpen, daarbij over het hoofd ziend dat dit nu juist allerminst dialogen zijn in de moderne be- tekenis van het woord maar uiteenzettingen in dialoog-vorm. (Hoe intelligent dat overigens in- dertijd door Plato gedaan mag zijn). Aardig was dat in het interview voor de K.R.O.- radio Dr. J. Lescrauwaet en de humanistische waarnemer het eens konden worden over de ge- dachte dat b.v. in een dialoog tussen een katho- liek en een humanist het er niet om behoorde te gaan of er twee katholieken of twee humanisten uit de dialoog tevoorschijn zouden komen, maar of er een rijker katholiek en een rijker humanist door de ontmoeting zouden ontstaan. Zeker niet een concilie waar het rooms-katho- lieke geloof op zijn kop werd gezet. Hoe zou dat ook kunnen alleen in de Nederlandse kerk- provincie! Maar wel een zitting waarop eerlijk bewogen christenen zochten naar wegen waarop zij hun bereidheid tot het menselijk en leefbaar maken van de maatschappij zouden kunnen waar maken. En daarbij bereid waren naar el- kander en naar anderen te luisteren. Dat gold van priesters en leken samen. Daarom met alle opmerkingen die onzerzijds gemaakt kunnen worden, moet zeker gesteld worden: Deze zitting van het pastoraal concilie was een goede zaak voor de verheldering van de katholieke denk- beelden, voor het zoeken van nieuwe wegen naar onderlinge menselijke hulp en voor de goe- de verstandhouding tussen gelovigen en niet- gelovigen.

H. LIPS

Henry Moore

HENRY Moore wordt op 30 juli 1968 70 jaar. Op vrijdag 3 mei j.l. ontving hij in Arnhem de Praemium Erasmianum¹⁾ voor zijn levenswerk. Het eerste nummer uit de catalogus van de op dezelfde dag geopende overzichtstentoonstelling in het Rijksmuseum Kröller-Müller dateert uit 1922. Schrijven over kunstwerken van Henry Moore, gemaakt in een tijdsbestek van 45 jaar, zal evenzeer te kort schieten – hoevéél men er ook over schrijft – als de beschrijving van 45 jaar uit een mensenleven. Elk kunstwerk is bovendien een leven apart. Moore wist aan elk van zijn beelden een vitale levenskracht mee te geven.

'ELK leven is strijd', zegt Moore, 'draagt de dood, zijn tegendeel, in zich.' Van een kunstwerk eist hij, dat het deze zelfde kracht, geboren uit de strijd om de opheffing van deze tegenstelling, uitstraalt. Daarom houdt hij niet van het classicisme, dat een evenwicht geeft dat niet menselijk is maar van kunstwerken, waarin de strijd om de volmaaktheid naklinkt: de beeldhouwwerken van Michelangelo, de schilderijen van Rembrandt. Het streven naar volmaaktheid én de wetenschap, deze niet te kunnen bereiken vinden we bij Rembrandt terug. Dat Rembrandt Mantegna, zijn klassieke tegenpool, copieerde vindt Moore een prachtig bewijs. Van Moore zelf bestaat een copie uit 1923 naar een reliëf van Domenico Rosselli²⁾, voorstellende het hoofd van Maria. Opvallend aan deze copie is, dat de lieflijke volmaaktheid van het origineel bij Moore 'karakter' heeft gekregen.³⁾

DE beeldhouwkunst stelt haar eigen eisen. Het

is een driedimensionale kunst; in de eerste plaats een kunst van Volumina. De vroegste beelden van Moore zijn massief, hij wil de massa leren beheersen. Bij zijn vrouwenfiguren wordt de ene vorm op of naast de andere gestapeld. Al spoedig echter dringt het besef door, dat vorm en ruimte een en hetzelfde is. Niet-vorm is ook vorm. We zien, hoe de ruimte in zijn sculpturen binnendringt. Ruimte en vorm, gat en uitstulping ('Hole and Lump' is de titel van een sculptuur uit 1934) vormen samen het beeldhouwwerk.

HET meest bekend zijn van Moore de grote achteroverliggende vrouwenfiguren, die we, als we ze eenmaal ergens in het landschap hebben zien liggen, nooit meer vergeten. Deze volle vormen met hun even 'volle' gaten heeft hij zijn hele loopbaan door geschapen. Consequent werden de gaten zelfs tot volledige scheidingen tussen het ene en het andere deel. De afgebeelde foto laat een 'driedelige' vrouwenfiguur zien uit 1961-'62: 'three-piece reclining figure'. Toch heeft Moore zich niet alleen met dergelijke organische vormen bezig gehouden. Al vanaf de dertiger jaren onderzoekt Moore de mogelijkheden van geometrische, hoekige, door de mens bedachte – abstracte – vormen. De z.g. 'draadfiguren' ontstaan: een 'Hoofd' is opgebouwd uit een abstracte holle vorm van lood, waarvoor ijzerdraden zijn gespannen. Sommige sculpturen doen surrealistisch aan. Moore experimenteert met de abstracte vormen, maar probeert tegelijkertijd ook aan de tegenstelling en het samengaan van figuratief en abstract uitdrukking te geven in zijn beeldhouwwerken. De muur, die hij maakte voor het Time-Life gebouw in Londen (1952), is opgebouwd uit abstracte vormen. Door aan deze geometrische vormen echter rondingen, ronde hoeken en bollingen te geven,

ontstaat de indruk van een 'levende' muur. Zelf schrijft hij: 'Tot op zekere hoogte is elke kunst abstractie (in de beeldhouwkunst dwingt alleen al het materiaal af te zien van een zuivere weerspiegeling van de werkelijkheid). De abstracte eigenschappen van het ontwerp zijn wezenlijk voor het werk, maar voor mij zijn de menselijke en psychologische elementen van even groot belang.'

IK zal u verder geen voorbeelden van Moore's beeldhouwwerk, zijn talloze andere motieven, opnoemen. U moet zelf maar gaan kijken in de zalen en de heerlijke beeldentuin van het Kröller-Müller.⁴⁾ Veel van zijn beelden horen buiten, zijn voor in het landschap gemaakt. Hun maat is aangepast aan de maten van de natuur.

TOT slot iets over zijn tekeningen. Een gedeelte is gemaakt als studie voor beelden. Een deel echter bestaat uit zelfstandige kunstwerken. Hiertoe behoren de beroemde en soms prachtige 'Schuikeldertekeningen' uit de oorlogsjaren: mensen, bijeengedrongen in lange rijen in de tunnels van de ondergrondse van Londen. Moore was door de Engelse regering officieel tot 'war artist' benoemd. Of de tekeningen van mijnwerkers, hakkend in de mijnschachten. Moore stamt uit een mijnwerkersgezin, zeggen sommigen ter verklaring. Zou zijn belangstelling voor de vorm-in-de-vorm, het volume van de mens in de holte van de aarde er echter niet meer mee te maken hebben?

MOORE is binnenkort 70 jaar. In een interview met hem bij zijn bezoek aan Nederland las ik: 'Ik ben in brons gaan werken' (vroeger hakte hij inderdaad veel meer in steen), 'omdat het zoveel sneller gaat en ik nog zo ontzettend veel ideeën wil verwerkelijken.'

LIESBETH BRANDT CORSTIUS

Henry Moore, 'Liggende figuur in drie delen no. 1', bronzen beeldhouwwerk uit 1961-'62.

¹⁾ In 1958 door Prins Bernhard en enkele andere Nederlanders ingesteld om uitgereikt te worden aan personen of instellingen, die een voor Europa bijzonder belangrijke bijdrage op cultureel, sociaal of sociaal-wetenschappelijk terrein hebben geleverd. De Erasmus-prijs bedraagt f 100.000.—. Hij is reeds eerder uitgereikt aan o.a. Karl Jaspers, Chagall, Martin Buber, Ingmar Bergman, Sir Herbert Read en Prof. Dr. J. Tinbergen.

²⁾ Afgebeeld in de werkelijk schitterende catalogus (f 15,—), die zeer weinig tekst – wel veel gegevens – maar des te meer beeld bevat: eerst een chronologisch levensbeeld, dan een catalogusgedeelte. Het betreffende marmer reliëf van Domenico Rosselli (2e helft 15e eeuw) bevindt zich in het Victoria and Albert Museum te Londen.

³⁾ Wie meer wil weten over Henry Moore's ideeën over kunst en beeldhouwkunst moet zich het boekje: Henry Moore, Schriften und Skulpturen, ingeleid en verzameld door Werner Hofmann, aanschaffen (Fischer Bücherei).

⁴⁾ De tentoonstelling is tot 8 juli in Otterlo; van 21 september tot 3 november zal hij volledig te zien zijn in het Museum Boymans-van Beuningen in Rotterdam.

Indien alles wat van de tong kwam ons in de hand viel, zou elke bedelaar een pasja zijn. (Turks gezegde).

De tong doodt sneller dan de dolk. (Japans gezegde).

De vrees is in staat een ezel zover te brengen, dat hij een leeuw aanvalt. (Arabisch gezegde).

Is een CDU wenselijk?

VAN alle bezwaren welke men tegen de vorming van een Nederlandse CDU kan inbrengen – bezwaren die ik over het algemeen deel –, zijn die van Mr. Dirkzwager ('Is een CDU wenselijk?', Mens en Wereld van 13 april 1968, blz. 7) naar mijn gevoel de zwakste. Wanneer verschil van inzicht, ook op essentiële punten, politieke samenwerking uitsluit, kunnen we de politieke democratie in ons land wel opheffen. Er is mij overigens in de recente politieke geschiedenis niets van gebleken dat 'het rooms-katholieke deel van onze bevolking opvattingen heeft omtrent recht, wet en gezag, die afwijken van die der andere groepen.' Mij is althans niets bekend over enige onrust in bijv. de PvdA die nu al geruime tijd een Katholieke Werkgroep in haar midden herbergt. Ik ben geen groot bewonderaar van de organisatorische apartheid, maar de feiten spreken gewoon tegen dat een rooms-katholiek (of reformatorisch, humanistisch, socialistisch) organisatie-patroon een vergaande samenwerking in de weg zou staan. Dat de Nederlandse rooms-katholiek sinds 1929 (heroprichting van de kerkelijke staat in de mini-vorm van Vaticaanstad) onder een vreemd staatsgezag zou staan, gelooft Mr. Dirkzwager zelf niet. – Dat de Nederlandse rooms-katholiek zijn persoonlijke geweten niet identiek acht aan het Nederlandse staatsgezag, en voor zijn gewetensbeslissingen andere, en hogere waarden dan de Nederlandse wetgeving alléén in zijn overwegingen betreft, acht ik nauwelijks de moeite van het vermelden waard, aangezien hij dit met alle andere Nederlanders gemeen heeft. Die overwegingen zullen van groep tot groep, en van mens tot mens verschillen, maar geen enkele Nederlander mag er genoeg mee nemen dat zelfs een dergelijke suggestie geopperd wordt. Trouwens, hoe wil Mr. Dirkzwager anders de gebeurtenissen van 400 jaar geleden, die geleid hebben tot het ontstaan van een Nederlandse staat, rechtvaardigen? (Ik neem althans aan dat hij die gebeurtenissen rechtvaardigt?). – De gedachtenlijn van Mr. Dirkzwager volgende, komt men ofwel bij een politiestaat uit, ofwel bij de ontzegging aan een bepaalde bevolkingsgroep van rechten die iedere Nederlander als zijn eigen beschouwt, d.w.z. bij discriminatie.

DANIEL DE LANGE

(Daniel de Lange, bekend katholiek publicist op het terrein van kunst, filosofie, kerkgeschiedenis enz. is door de redactie van Mens en Wereld uitgenodigd, zijn mening te willen geven over de bijdrage van Mr. Dirkzwager).

Ik denk er ZO over

China en het Westen

DEZE tegenstelling berust op machtsstrevingen van enige invloedrijke groepen in China, Amerika en Rusland en op de haat van het Chinese volk t.o.v. het Westen. Die haat is veroorzaakt door de ernstige uitbuiting van China door Europa en Japan (1840–1945) en door de strafte Amerikaanse politiek sedert 1950 (Korea). Deze haat is het meest irrationeel en kan daardoor China tot oorlog drijven. Maar ook de machtsstrevingen der genoemde groepen zijn irrationeel: zij vormen overdreven wensen, welke anderen benadelen. Beide oorzaken vormen de mogelijkheid tot oorlog. Oorlog nu was voorheen – tot ongeveer 1880 – voordelig voor elk sterk volk: men had andere volken toen nauwelijks nodig voor zijn eigen produktie, welke grotendeels in de eigen behoeften voorzag. De wapens waren nog beperkt in uitwerking. Thans is oorlog volstrekt onvoordelig geworden door de efficiënte wapens en omdat dan de produktie in de war loopt: men produceert heden één artikel met behulp van vele volken. Er is dus een grote verandering gekomen ten nadele van oorlog en in het voordeel van vrede. WIL men oorlog vermijden, dan zal men de oorzaken ervan moeten wegnemen: de strevingen naar overdreven wensen, welke anderen benadelen en daardoor wrok en kwaadheid opwekken, daartegenover 'leven en laten leven' in praktijk brengen, wat 'vrede in samenwerking' beduidt. De machtige kleine groepen, die heden nog voordeel trekken uit de spanningen van de 'koude oorlog' rondom China, moeten deze les evengoed leren als de gewone burgers, die deze les reeds ten dele hebben geleerd, door de wetten van elk land, welke geweldpleging verbieden. Internationale wetten tegen geweldpleging bestaan nog niet, wel bestaat de straf: de totale oorlog. Wat betreft de oorlogsdreiging rondom China, zal men een oplossing moeten vinden: Amerika kan de volgende daden stellen, waaruit duidelijk kan blijken, dat het Amerika ernst is de vriendschap met China te herstellen: 1. China (Peking) erkennen, 2. China toelaten tot de Verenigde Naties, 3. de handel met China bevorderen, 4. de bombardementen op Noord-Vietnam staken. Ook de beide delen van Vietnam zouden lid moeten worden der Verenigde Naties, Taiwan 'gewoon-lid' zonder Veto-recht. Leden der V.N. mogen wederkerig geen geweld plegen, ook niet interveniëren in een intern conflict; dit moet

slechts door de V.N. worden opgelost. Amerika kan dan uit Vietnam verdwijnen, zonder gezichtsverlies. Alle leden ontwapenen geleidelijk (5% per jaar) en de rijke leden bieden – als één geheel optredend namens de V.N. – leningen aan China en Vietnam aan.

EEN tenslotte meer producerend China zal effectief kunnen bijdragen aan de hulp voor de arme V.N.-leden. Zelfs indien China dit hulpplan niet zou willen aanvaarden, dan zal de aanbidding ervan alléén al een grote ontspanning teweeg brengen, omdat de goede gezindheid van het Westen er overduidelijk uit blijkt. Die oplossing kan pas worden bereikt na een uitgebreide druk van de publieke opinie in alle ontwikkelde landen. Het ogenblik voor die actie lijkt aangebroken, nu de politiek overal is vastgelopen.

Ommeren

J. P. GUÉPIN

25 april 1968

*Géén discussie over de wetten,
géén discussie over de leer,
géén discussie over de traditie!
Dat duldt de paus niet meer!*

*De paus die heeft gesproken
en 't staat dus zeker vast.
Wie nog gedacht heeft zelf te mogen spreken
..... o wee, da's ongepast!*

*'Gewetensvrijheid als basis voor het denken
over wat godsdienstig wel de waarheid wezen mag
is uit den boze.' En waarom dan?
Wel, luistert gij dan niet naar 't pauselijk gezag?*

*De paus die heeft gesproken,
hetgeen een tegenwerping overbodig maakt.
Wie durft er nú nog spreken?
Hebt schroom, opdat ge Uw discussie staakt.*

*Neemt gij dit dan, katholieken,
bent U helemaal in slaap gesust?
Mijmert ge niet te zeer bij Uw relieken
in plaats U van Uw eigen stem bewust?*

*Paus Paulus heeft gesproken.
Maar U bent toch hop'lijk nog gezond?
Wie van U, katholieken, durft dan nú te spreken?
Die opene nú zijn mond!*

Guus den Besten

*Naar aanleiding van de
toespraak van paus Paulus VI*

Over de brug

DE actie 'Kom over de brug' van zeventien protestantse kerken en organisaties heeft 27 miljoen gulden opgebracht. Het geld is bestemd voor 140 projecten, meestal voor hulpverlening aan minder ontwikkelde gebieden, maar ook ter instandhouding van kerken en zendingsposten overzee. Er werden twee miljoen 'offerzakjes' uitgezet en opgehaald bij geregistreerde leden der betrokken kerken. Een katholieke 'vastenactie' richtte zich tot iedereen en was zuiver gericht op ontwikkelingshulp. De gereformeerde kerk van Urk deed niet mee met de collectieve actie ('te veel puur vrijzinnige kerken!') maar verzamelde geld voor een eigen project, op het eiland Soemba. Dit is dus blijkbaar geen 'vrijzinnig project'.

Radiolezingen

Zondag, 26 mei 9.45–10.00 uur: Annie Romein-Verschoor: 'Vier eeuwen na Heiligerlee. Wat herdenken wij?'

Zondag, 2 juni 9.45–10.00 uur: mevr. R. Swelheim-de Boer, zenuwarts: 'Enkele aspecten van de abortus provocatus.'

Zondag, 9 juni 9.45–10.00 uur: C. van Rijsinge: 'Titel nog niet bekend.'

t.v.-uitzending: (Ned. I)

Maandag, 20 mei 22.15–22.30 uur: 'Mensen in alle ernst.' Regie: J. Odufré.

DE STEM VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Naar aanleiding van de moord op dominee Martin Luther King heeft het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond een telegram gezonden aan de 'National Association for Advancement of Coloured People,' waarvan de inhoud – vertaald – luidt:

Zijn ten zeerste verontrust door laffe moord op dr. Martin Luther King, voorvechter van burgerrechten en menselijkheid.

Moge zijn ongeëvenaard voorbeeld, waarmee hij de gehele wereld aan zich verplicht heeft, niet alleen voortleven in de geschiedenis der mensheid, maar bovenal komende generaties aanmoedigen in zijn geest te streven naar het bereiken van menselijke verhoudingen.

Geven in overweging te bevorderen dat zijn sterfdag uitgeroepen wordt tot 'Dag van de Gelijkheid der mensen' (Day of the Equality of Men).

Aanvaardt onze oprechte gevoelens van leedwezen.

Hoofdbestuur Humanistisch Verbond.

Op het centraal bureau

van het

Humanistisch Verbond

is een vakature voor:

a. een boekhouder(ster)

in het bezit van praktijkdiploma en bekend met doorschrijfboekhouding
(met gehuwde vrouwen kan de werktijd eventueel worden geregeld)

b. een typiste

zo nodig voor halve dagen

c. een jongste medewerker(ster)

voor postverzorging en diverse kantoorwerkzaamheden.

- Salaris voor deze functies naar leeftijd, opleiding en bekwaamheid.
- Met gemaakte vakantieafspraken kan rekening worden gehouden.
- Sollicitaties aan het centraal bureau van het Humanistisch Verbond, Postbus 114, Utrecht.

DE HUMANISTISCHE STICHTING

SOCRATES

organiseert op zondag, 23 juni 1968, in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort een conferentie onder het motto:

„ARBEID, NU EN MORGEN”

Over veranderingen in het arbeidsethos zullen spreken:

A. L. den Broeder
en
prof. dr. J. Kruithof

Voorzitter van de conferentie is dr. P. B. Defares.

Kosten van deelneming: f 4,- p.p. (voor contribuanten van de Stichting en voor studenten f 2,- p.p.).

Kosten broodmaaltijd: f 4,50.

Inlichtingen worden u gaarne verstrekt door het secretariaat: postbus 114, Utrecht.

ANNONCES:

Welke dame (met auto) voelt er voor met twee of drie dames (zonder auto) zo nu en dan een plan te maken voor een wandeling op mooie plekjes in Nederland. Br. onder no. 76 bur. Mens en Wereld.

3 vriendinnen (21 j.) **zoeken 3 kamers of etage** in A'dam, per 1 sept., event. eerder. Brieven aan: mej. M. Stomph, Prinsengracht 997, Amsterdam-2.

Gevraagd in moederloos gezin van wetenschappelijk ambtenaar (33 j.) met 2 kleine jongens (7 en 5 jaar) een lieve, beschaafde dame, 45 tot 50 jaar, voor de verzorging van het gezin te Amstelveen. Br. onder no. 77 bureau van dit blad.

Studente Sociale Academie **zoekt per 15 aug.** (event. eerder) kamer in A'dam. Brieven aan: mej. G. Buwalda, Zuivelweg 151, Doetinchem.

Wed. z. k., 67 jaar, Hum., wil graag **in contact komen** met intelligent en beschaafd heer om het leven voor beiden nog enige inhoud te geven. Liefst omgeving Rotterdam. Br. onder no. 78 bur. Mens en Wereld.

GEWELDLOOS AKTIEF

Brochure met doelstelling, foto's, hist. voorbeelden, literatuurlijst, van de Stichting ter Bev. Studie, Vorming en Training in Geweldloze Weerbaarheid. Schrijft f 2,95 over op giro 266551 te Zoetermeer.

Gezond natuurlijk leven is vegetarisch leven. Een gezaghebbend oordeel over de modernste stromingen op voedingsgebied vindt u in de „Vegetarische Bode”. Een proefabonnement voor zes nummers ad f 2,50 zal u hiervan overtuigen.

Administratie: Admiraal de Ruijterweg 236 huis, Amsterdam W 2, postgiro 9266.

MENSEN KOSMOS

24e jaargang

Tweemaandelijks tijdschrift, gewijd aan de studie van wijsbegeerte, religie en geestelijke stromingen.

Redactie: Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever **N. KLUWER-DEVENTER**.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Zojuist verschenen:

„Het Humanistisch Verbond”

141 blz. — prijs f 2,-

Sinds de oprichting in 1946 staat het Humanistisch Verbond in de belangstelling ... ook van jonge mensen.

Wat wil dat verbond nu eigenlijk?

Dit boekje geeft antwoord op die vraag. Het laat een aantal voor- aanstaande humanisten, maar ook tegenstanders aan het woord. Een poging tot eerlijke voorlichting dus ...

Te bestellen, bij voorkeur door storting of overschrijving van f 2,- op giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht.